

PEDAGOGISCH MEDEWERKER, EEN ROL VAN BETEKENIS

AUTEUR: MICHEL HOGENES

De professionele leergemeenschap (PLG) van docenten muziek van mbo-opleidingen voor pedagogisch medewerker vergaart kennis over de overdracht van muziek op verschillende doelgroepen. Hoe kunnen docenten mbo-studenten daar de juiste handvatten voor meegeven? In de praktijk blijkt het voor pedagogisch medewerkers niet altijd makkelijk te zijn om muziek in te zetten voor jonge kinderen. De PLG deelt daarom goede voorbeelden en wisselt kennis uit.

Carlos Ebert *The power of music* Creative Commons (CC BY 2.0) Flickr

Muziek is van altijd en overal. Muziek maakt net als dans, drama en beeldende kunst deel uit van ieders leven en doet dat al eeuwenlang. Kunst en cultuuronderwijs wordt als onmisbaar gezien voor de vorming van jonge mensen tot kritische volwassenen. Activiteiten op het gebied van onder meer literatuur, theater, media of cultureel erfgoed zijn niet alleen leuk, ze dragen ook bij aan hun persoonsvorming. Door kunst- en cultuuronderwijs ontwikkelen kinderen en studenten talenten, maken ze kennis met schoonheid, ontwikkelen historisch besef en leren de waarde van kunst begrijpen. Ze worden daarbij uitgedaagd een creatieve, onderzoekende houding te ontwikkelen. Om dit te kunnen realiseren, is het noodzakelijk hen een doordacht activiteitsaanbod kunst en cultuur - en muziek in het bijzonder - aan te bieden.

(TE) WEINIG EXPERTISE

Uit een onderzoek onder 85 pedagogisch medewerkers dat LKCA in 2020 samen met de beroepsvereniging voor Pedagogisch Professionals in de Kinderopvang (PPINK) uitvoerde, blijkt dat ruim de helft van de respondenten vindt dat de eigen organisatie te weinig expertise in huis heeft om dergelijk aanbod te bedenken en uit te voeren (Wester et al., 2020). Bovendien gaf 30 tot 40 procent van hen te kennen dat zij daar onvoldoende op zijn voorbereid in de opleiding.

Tijdens twee bijeenkomsten (2020) met kunstvakdocenten van de opleiding pedagogisch werk kwam naar voren dat het voor hen niet eenvoudig is om studenten handvatten te geven om creatieve en/of kunstzinnige activiteiten te ontwikkelen voor de diverse doelgroepen waar pedagogisch medewerkers mee werken. Tijdens deze bijeenkomsten kwamen vragen naar voren als: Hoe kunnen pedagogisch medewerkers aansluiten bij verschillende doelgroepen? Hoe bied je als opleider studenten aanknopingspunten, zodat ze deze in hun beroepspraktijk kunnen gebruiken?

In 2021 ging, onder meer als vervolg op het onderzoek en de bijeenkomsten, een groep van negen enthousiaste mbo-docenten muziek van de mbo-3 en 4 opleidingen (Gespecialiseerd Pedagogisch Medewerker (zie kader) onder de vlag van het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Kunsteducatie (LKCA) van start met een professionele leergemeenschap (PLG). Het doel was om als PLG kennis te delen, samen te leren en gezamenlijk dingen, zoals didactische werkvormen, uit te proberen. De opleiding Gespecialiseerd Pedagogisch Medewerker leidt studenten op om te kunnen werken met groepen kinderen (en hun ouders) in bijvoorbeeld kinderdagverblijven of de naschoolse opvang. Het gaat daarbij om baby's, peuters, kleuters, maar ook schoolgaande kinderen tot 13 jaar (zie bijvoorbeeld www.rocva.nl/MBO-onderwijs/Sectoren/Zorg-Welzijn/Gespecialiseerd-Pedagogisch-Medewerker).

“HET IS BELANGRIJK DAT PEDAGOGISCH MEDEWERKERS HUN MUZIKALE TALENTEN LEREN (HER)KENNEN EN ERKENNEN”

Anders dan muziekdocenten in het voortgezet onderwijs en op de pabo, kunnen docenten die in het mbo muziek geven diverse achtergronden hebben. De meesten hebben een conservatoriumdiploma Docent Muziek/ Schoolmuziek, maar er zijn ook muzikspecialisten met bijvoorbeeld een pabodiploma. Daarnaast kiezen sommige mbo's ervoor om vakoverstijgende onderwijsenheden aan te bieden. Muziek wordt dan bijvoorbeeld in samenhang met de andere kunstvakken aangeboden. De docent die op deze opleiding muziek geeft, kan dan bijvoorbeeld een achtergrond als Docent Beeldende Kunst en Vormgeving (DBKV) hebben.

VAN JONGS AF AAN MUZIEK

Muziek maakt deel uit van het activiteitenaanbod van pedagogisch medewerkers en daarmee als vanzelfsprekend ook van de opleiding. Als pedagogisch medewerkers een muzikale bijdrage aan de ontwikkeling van kinderen willen leveren, is het van belang dat ze hun muzikale talenten leren (her)kennen en erkennen, en kinderen de gelegenheid bieden deze te ontwikkelen. Hiervoor dienen ze over pedagogisch verantwoorde ideeën te beschikken en overeenkomstig daaraan te kunnen handelen.

Voor muziek, vergelijkbaar met het aanbod gericht op het stimuleren van taalontwikkeling, geldt dat het belangrijk is om kinderen van jongs af aan rijke en betekenisvolle activiteiten aan te bieden. Een aanbod dat inhoudt dat kinderen muziek kunnen maken, naar muziek kunnen luisteren en op muziek kunnen bewegen. Een aanbod waarmee ze kunnen beschouwen, onderzoeken en experimenteren, technieken leren toepassen en reflecteren. Muziekonderwijs zou daarbij doelbewust een stapje op de ontwikkeling van kinderen vooruit moeten lopen, maar daarbij zeker ook betekenisvol blijven voor elk van hen. Kinderen moeten worden gestimuleerd zelf op onderzoek uit te gaan, in plaats van alleen muziek te mogen reproduceren.

DE MUZIEKPRAKTIJK IN HET MBO

Het is voor het mbo-onderwijs van belang goed naar het functioneren en de ontwikkeling van studenten te kijken, en op basis daarvan een muzikaal aanbod te ontwikkelen. De aan de PLG deelnemende mbo-docenten zeggen daarover het volgende: 'Om studenten op hun taak voor te bereiden is het van belang om theorie en praktijk met elkaar te verbinden' (Jasper van Pelt). 'Goed muziekonderwijs berust namelijk niet alleen op wetenschappelijke kennis, of kennis opgedaan in de praktijk. Goed muziekonderwijs berust op een voortdurende

wisselwerking tussen theorie en praktijk.'

Johanna Oudejans: 'Ik wil de studenten het plezier laten ervaren dat je kunt hebben door samen muziek te maken en naar muziek te luisteren. Veel studenten moeten ervan worden overtuigd dat je niet per se heel vaardig hoeft te zijn op een instrument of noten moet kunnen lezen om toch een muzikaal interessant resultaat te bereiken. Volgens hoogleraar muziekcognitie Henkjan Honing is tenslotte iedereen muzikaal.' Van Pelt: 'Naar mijn mening zou creativiteit centraal moeten staan in het muziekonderwijs aan pedagogisch medewerkers. Muzikale kennis en vaardigheden zouden moeten bijdragen aan de creatieve ontwikkeling van studenten. Studenten moeten later wendbaar en creatief kunnen functioneren als zij met kinderen werken. Daarbij moet worden opgemerkt dat er meerdere wegen zijn die naar Rome leiden. Muziekonderwijs kan op verschillende manieren worden ingevuld, gericht op muzikale doelen of als middel voor buitenmuzikale doelen, zowel actief als receptief.'

Studenten worden overigens niet alleen vakinhoudelijk voorbereid op het muzikaal werken met kinderen. Van Pelt: 'Vooral in het begin bestaat het werken met de studenten eruit om liefde voor het vak muziek aan te wakkeren, ze te inspireren, ze bewust te maken van de mogelijkheden van muziek en hun muzikale talenten te laten exploreren. Dat in zijn geheel is wat mij betreft het meest betekenisvolle aan ons werk, en geeft de student een muzikale boost om het verder te brengen op zijn of haar stage in het werken met kinderen. Met als gevolg dat we met onze input door middel van de pedagogisch medewerkers het muzikale landschap van kinderen verrijken.'

DE PLG

Een professionele leergemeenschap is een netwerk van gelijkgestemden, die een gezamenlijk doel nastreven. Het doel van deze PLG is om direct toepasbare kennis te ontwikkelen over de overdracht van muziek op verschillende doelgroepen. Bovendien moeten studenten de juiste handvatten krijgen om die kennis in de praktijk toe te kunnen passen. De PLG heeft zich met het oog op deze doelen onder meer laten inspireren door externe experts, zoals Melissa Bremmer (Lector Kunsteducatie AHK), Margré van Gestel (Specialist Infant Mental Health), Kendra van Nes (Muziekspecialist Jonge kind), Félice van der Sande (Muziekspecialist Jonge kind) en Mathieu Vulto (Specialist Vocal Leadership). De diverse samenstelling van de PLG blijkt, in de anderhalf jaar dat onze PLG nu functioneert,

tot interessante discussies te leiden. Over de positionering van het vak muziek in de opleiding, maar ook over de vraag of de focus van het vak muziek zou moeten liggen op specifieke kennis en vaardigheden of op brede persoonsontwikkeling van kinderen en studenten. De PLG is een *community of practice* waarin zoals gezegd samen kennis delen, leren, uitproberen en zo weer nieuwe kennis ontwikkelen centraal staat. Of, zoals Imme Wassink zegt: 'We zijn onszelf aan het verrijken en inspireren.'

DIVERSE INVULLINGEN OPLEIDINGEN

Net als de docenten die er werken, is een opleiding voortdurend in ontwikkeling en volgen vernieuwingen elkaar snel op. 'De afgelopen jaren is het aantal uren dat voor muziek beschikbaar was, helaas teruggelopen. Als docent probeer je je doelen in een beperkte tijd te realiseren. De studenten zijn veelal nog relatief jong. Je speelt daarom een bemiddelende rol tussen enerzijds de doelen die je wilt realiseren en betekenisvolle activiteiten die je studenten wilt aanbieden, zegt Oudejans. Marleen Bronswijk: 'Hoewel het aantal uur muziek wellicht is afgenomen, zijn de mogelijkheden de afgelopen jaren toegenomen. Wij hebben een mooie doorlopende leerlijn van jaar 1 t/m 3 weten te realiseren. Dat muziek niet altijd in het kwalificatiedossier zit, heeft zowel voor- als nadelen. Enerzijds betekent dit dat het vak niet expliciet geborgd is in het dossier. Anderzijds geeft ons dit veel mogelijkheden om het vak naar eigen inzicht in te vullen. Overigens vindt er, net als in het hbo, ook in het mbo een flexibiliseringsslag plaats en een ontwikkeling daarbij is dat vakken meer geïntegreerd worden aangeboden. We moeten er wel voor zorgen dat muziek herkenbaar in het programma terugkomt. Je wilt alle studenten muzikale ervaringen bieden, niet alleen de studenten die voor muziek kiezen.'

De invulling van de lessen zoals deze op de verschillende opleidingen worden verzorgd, wordt in deze PLG intensief besproken. Bronswijk: 'Ik maak gebruik van de digitale muziekmethode *EigenwijsNext* en *123Zing* en van het platform LessonUp. De studenten gaan onder meer aan de slag met digitaal componeren en tijdens deze lessen worden alle ontwikkelingsgebieden gestimuleerd. Daarbij is zowel voor docenten als studenten duidelijk merkbaar dat muziekactiviteiten bijdragen aan de groepsdynamiek'. Saskia Eigenhuis: 'Een student liet onlangs een video zien. Ze stond op een treinstation met een vriend te zingen. De emotionele betrokkenheid die daarbij zichtbaar werd, zie je maar bij weinig andere

vakken. Na een dergelijke video kun je weer gewoon een kinderlied met de studenten zingen en gaan ze er helemaal voor. Collega's van andere vakken waarderen extra wat er in de muziekles gebeurt, want muziek beïnvloedt het functioneren van de groep als geheel. Als muziekdocent word ik hier natuurlijk heel blij van. De studenten overigens ook!'

Marjolein Brunink: 'Heel herkenbaar. Ik start aan het begin van het jaar direct met zingen van popsongs. Studenten mogen bij mij verzoeknummers indienen die in de loop van het jaar worden gezongen naast het kinderrepertoire dat ik aan de orde wil laten komen. Als docent kun je hiermee respect verdienen.' Eigenhuis: 'Het is fijn om aan te kunnen sluiten bij de intrinsieke motivatie van studenten. Zo hebben eerstejaarsstudenten bijvoorbeeld liedjes nodig die ze in hun stage kunnen toepassen' Brunink: 'Je kunt met muziek heel goed vakoverstijgend werken. Denk daarbij aan rekenen en taal, maar ook aan vakken als aardrijkskunde en geschiedenis. Je hoeft niet per se altijd een hele muziekles te geven. Je kunt een rekenles ook met muziek starten.'

ROL VAN BETEKENIS

Pedagogisch medewerkers zijn zowel ontwikkelaar als uitvoerder van activiteiten en tevens begeleider van kinderen en hun ouders of verzorgers. In deze rollen kan een pedagogisch medewerker het verschil maken in het leven van kinderen. Docenten willen, zo blijkt, hun studenten muzikale activiteiten laten ervaren en ze toerusten om vergelijkbare activiteiten uit te kunnen voeren met de kinderen waarmee ze werken. De bijzondere ervaringen die kinderen geboden moeten worden, willen ze ook hun studenten bieden. Activiteiten die betekenisvol zijn waaraan zowel kinderen als studenten willen en kunnen deelnemen.

In 2023 continueert PLG de activiteiten die het afgelopen anderhalf jaar zijn ingezet. Het zou mooi zijn als docenten muziek van meer mbo-opleidingen voor (Gespecialiseerd) Pedagogisch Medewerker zich bij de PLG zouden aansluiten om samen kennis te delen en te ontwikkelen en het vak muziek in de opleidingen steviger op de kaart te zetten. Uiteindelijk zouden alle pedagogisch medewerkers zich vakinhoudelijk, didactisch en pedagogisch bekwaam moeten voelen om muziek in te zetten in het activiteitenaanbod voor de kinderen waar zij mee werken. ●

Michel Hogenes is docent/onderzoeker aan de pabo van De Haagse Hogeschool en de master Kunsteducatie van Codarts, Hogeschool voor de Kunsten, Rotterdam.

MEER WETEN?

Wester, A., Braam, H., & Vermeulen, A. (2020). *Creatieve en kunstzinnige activiteiten in de kinderopvang*. www.lkca.nl/artikel/creatieve-en-kunstzinnige-activiteiten-in-de-kinderopvang/

Aan de PLG nemen deel: Alfa College: Marjolein Brunink en Marleen Bronswijk, Friesland College: Maaïke Minnema; MBO College Hilversum: Kendra van Nes; Regio College: Saskia Eigenhuis, ROC van Amsterdam: Ivan Kort; ROC van Flevoland, Jasper van Pelt, ROC Friese Poort: Johanna Oudejans en ROC Midden Nederland: Imme Wassink.

De PLG wordt ondersteund door: LKCA: Anneloes Vermeulen en Huub Braam en Codarts: Michel Hogenes.